

Anton Adămuț, *Dacă tăceai, filosof rămâneai?*, Editura Junimea, Iași, 2024, 370 p., ISBN 978-973-37-2655-2

Cartea lui Anton Adămuț, *Dacă tăceai, filosof rămâneai?*, cuprinde șapte eseuri, variate tematic, unitare stilistic, publicate cu aceleași titluri, dar într-o formă considerabil mai redusă, în mai multe reviste de specialitate. Primul eseu, „Dacă tăceai/scriai, filosof rămâneai?“, tematizează „tăcerea“, printre altele, ca instrument analitic al distincției metafilosofice dintre, așa cum sugerează și formula conținută în titlu, pretinsul filosof/sofist (potențial asociat cu „vorbăria“, cu dorința de succes etc.) și adevăratul filosof/dialecticianul (căruia îi sunt atribuite mai curând reținerea, raportul optim între tăcere și exprimare, văzute, generic, ca mijloace, adesea necesare, în căutarea adevărului), în cadrul unei analize comparative dintre metafilosofia lui Platon și cea a lui Boethius. Dat fiind că distincția amintită este discutată și în termeni ai relației platonice dintre discursul scris, „scriitura“, și oralitate (dialog, cuvântare), una dintre observațiile studiului, care adaugă „lectura“, poate ca un termen mediu între scris și oralitate, este că „de la Platon la Boethius lectura devine tăcută, lectura orală lasă scriitura în zona unui simulacru de oralitate, în timp ce lectura tăcută separă scrisul de oralitate și o transformă într-un obiect autonom cu caracteristici proprii...” (p. 30). Astfel de observații sunt rezultatul abordării complementare a două probleme: „critica platoniciană a scriiturii și asimilarea filosofiei dialecticii orale“, pe de o parte, și „valorizarea tăcerii, a scriiturii și lecturii la Boethius“ (p. 18).

Eseul „Asupra râsului homeric – «categoric, nimeni nu se aseamănă lui Homer»“ este un comentariu amplu, detaliat și bogat în exemple, referințe și semnificații istorice și culturale al mai multor studii pe tema râsului în poemele homerice. Printre observațiile și concluziile cu caracter mai general ale comentariului pot fi amintite (sub sugestia, tot generală, dar sugestivă pentru contextul discuțiilor, aparținând lui Samuel Butler, potrivit căreia „dincolo de dragoste și război există și o altă idee pe care Homer nu o pierde niciodată din vedere, anume neîncrederea și antipatia poetului față de ideile timpului său cu privire la zei și profeții“ (p. 49)): mai întâi, „râsul din *Iliada* I nu este batjocoritor, el exprimă unitate, ușurare și bucurie. În *Odiseea* VIII, scena este comică și ridicolă, și totuși nu de încornoratul Hefaiostos râd zeii, ci de soția infidelă“, Afrodita, „și de amantul ei“ (p. 84), Ares; apoi, că „râsul religiei homerice este strâns legat

de corp, care corp este, deopotrivă, obiect și subiect al răsului. Hefaistos e o figură convocată des când zeii râd. În *Iliada* (și) diformitățile lui Hefaistos amuză pe zei, în *Odiseea* amuză pe zei postura amanților prinși în flagrant de Hefaistos.” (p. 92)

Al treilea eseu, „Un loc obscur din Aristotel: *delphikí máchaira*”, este, cel puțin într-o măsură semnificativă, o analiză a semnificațiilor și interpretărilor atribuite expresiei „cuțitul delfic” (*delphikí máchaira*). Expresia este folosită de Aristotel în cadrul unui argument celebru din *Politica* (referitor la distincția „de natură” dintre femei și sclavi) care se bazează pe distincția, cu valoare de principiu, dintre lucruri care pot fi folosite în mai multe scopuri (cum este cuțitul delfic) și lucruri care sunt destinate pentru a servi unui singur scop, acestea fiind, „prin natura lor”, superioare primelor. Eseul este, de asemenea, o analiză, pornind de la unele dintre semnificațiile expresiei „cuțitul delfic”, a mai multor interpretări, clasice și moderne, ale argumentului lui Aristotel și ale principiului pe care se bazează.

Studiul „*Dynamis, exousía* și paradoxul *felix culpa* – intersecții” este, în primul rând, poate, o analiză a semnificațiilor, în scrierile religioase creștine și în textele antice clasice, ale celui de-al treilea termen, aparent paradoxal din punct de vedere teologic și moral, al „vinii fericite” (*felix culpa*), pe fondul relației dintre primii doi termeni, „putere” (*dynamis*) și „autoritate” (*exousía*). Studiul conține atât nenumărate trimiteri la texte religioase, filiații, atitudini și poziții teologice, cât și interpretări ale semnificațiilor filosofice, etice, în primul rând, spre exemplu, la Augustin, Toma din Aquino și Leibniz, ale paradoxului vinii fericite. Din perspectivă teologică, paradoxul „vorbește de căderea lui Adam ca fiind norocoasă de vreme ce fără ea umanitatea un ar fi experimentat bucuria de nedepășit a Răscumpărării”, și prin aceasta el „devine permanent și, prin consecință, influent” (p. 184). Din punct de vedere filosofic, sunt comentate în detaliu încercările de evitare a „dificultăților morale și capcanelor metafizice care stau în spatele concepției *felix culpa*” (pp. 201-202), adică a ideii că „binele poate proveni din rău” (p. 204), la Toma din Aquino, că „răul însuși e pus în slujba binelui” (p. 209), la Augustin și Leibniz.

Eseul „Chestiuni augustiniene: *lingua graeca, curiositas, apophatismus*” tratează, mai întâi, problema relației lui Augustin cu limba și cultura greacă, în general, dar și a importanței limbii grecești, printre altele, ca instrument de clarificare conceptuală și doctrinară și de analiză critică, pentru Augustin. Apoi, explorează relația dintre curiozitate și credință,

statutul și importanța epistemologică și morală a curiozității în lucrările lui Augustin și în cadrul tradiției intelectuale căreia Augustin îi aparține. În fine, încearcă să plaseze unele elemente ce pot fi considerate de teologie negativă, amplu exemplificate, comentate și dezvoltate, într-un context mai larg al „metafizicii, moralei și misticii” lui Augustin.

Studiul „Hegel – *Noctuas Athenas afferre (Vitam impendere vero)*” este o cercetare amplă și detaliată, a mai multor aspecte, cu caracter istoric și biografic, referitoare la Hegel (cum ar fi, spre exemplu, „raporturile lui Hegel cu francmasoneria”), a unei varietăți de teme ale metafilosofiei hegeliene (cum sunt, spre exemplu, cele asociate în mod tradițional simbolisticii bufniței Minervei), și filosofiei hegeliene în general (spre exemplu, tema „sfârșitului istoriei”, „dialectica Stăpânului și Sclavului”), precum și o analiză a receptării unora dintre aceste teme în filosofia contemporană.

Eseul „Ocurența «Caesar» în textele lui A. N. Whitehead” conține o prezentare detaliată și o analiză amănunțită a contextelor în care, în lucrările sale „filosofice și eseistice” (p. 337), Whitehead folosește numele/expresia „Caesar”, unul dintre scopurile eseului fiind aceea de a sugera - direct, prin concluzii extrase din exemplele identificate, sau indirect, prin asocieri, interpretări, extrapolări -, în ce măsură folosirea numelui/expresiei „Caesar” este - fiind vorba, în cele mai multe cazuri, de contexte de filosofie a limbajului, de analiză logică și lingvistică, și deci de analiză formală -, „întâmplătoare” (p. 338) sau nu. De aici, (i) relațiile complexe, pe care eseul le pune în evidență, între semnificațiile istorice ale formulelor analizate - „Caesar” ca parte a unui eveniment (pp. 337-339), „Caesar” ca nume, „Caesar” ca „exemplu” (pp. 345-346), „Caesar” în „Caesar a trecut Rubiconul” (pp. 347-348) etc. -, și cele formale sau semiformale pentru care formulele amintite sunt folosite ca ilustrări; și astfel (ii) efortul, ușor de constatat de-a lungul întregului studiu, de a contura un metalimbaj care să exprime și să justifice aceste relații.

Bogată tematic, variată din punct de vedere al perspectivelor luate în considerare în cadrul fiecărui comentariu și a fiecărei analize, interesantă și atractivă prin concluziile obținute, surprinzătoare prin asocierile și dezvoltările construite, cartea lui Anton Adămuț este, prin obiectivele propuse și mijloacele puse în joc pentru realizarea lor, o colecție valoroasă de exerciții academice; prin varietatea și consistența surselor și ilustrărilor pe care le conține, este un instrument de studiu deosebit de util.